

ROȘIA MONTANĂ ÎNTRE TRECUTUL ISTORIC ȘI MONDIALIZARE. OPINII ALE LOCUITORILOR COMUNEI ÎN LEGĂTURĂ CU PROIECTELE COMPANIEI ROMÂNNO-CANADIENE ROȘIA MONTANĂ GOLD CORPORATION¹

Mihai Pascaru

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

1. CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

Într-un studiu amplu din 2002, L. Eyraud considera că în sens strict mondializarea desemnează explozia comerțului internațional după cel de al doilea război mondial, în 50 de ani comerțul internațional multiplicându-se de 17 ori, cu o rată de creștere superioară celei a producției din aceeași perioadă. Mai general, mondializarea se referă la internaționalizarea schimburilor (fie că este vorba de comerț, de servicii sau de investițiile de capital) și este un fenomen multidimensional, care antrenează deopotrivă oameni, bunuri și informații².

În acest context general, cazul Roșia Montană este un caz aparte. Volumul capitalului infuzat în proiect va conduce la realizarea uneia dintre cele mai mari exploatări miniere din Europa. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, Roșia Montană este un loc încărcat de istorie, amploarea dezvăluită a disipării vestigiilor istorice în spațiul Roșiei fiind, paradoxal, cu atât mai mare cu cât înaintea lucrărilor menite să pregătească terenul pentru viitoarea exploatare minieră la suprafață, exploatare prin care, tocmai aceste vestigii istorice vor fi, total sau parțial, afectate.

Și un alt paradox: pe măsură ce își sporește investițiile în relevarea și/sau conservarea patrimoniului istoric local, compania *Roșia Montana Gold Corporation* (RMGC) își pune tot mai multe piedici în derularea rapidă a investițiilor majore care să ducă la obiectivul final: extragerea aurului și obținerea beneficiilor așteptate de acționari.

¹ La realizarea anchetei din complexul rural Corna-Bunta și-au adus contribuția studenții: Drăgan Ileana, Stan Simona, Ciorea Emilia, Drăgoescu Aura, Stroescu Mihaela, Prodanciuc Robert, Șinca Gheorghe, Braniste Simona, Hărăguș Andrea, Suci Ana-Maria, Groza Camelia, Chiș Ana-Maria, Borca Elena, Nistor Alina, Bobeși Cristian, Murariu Cătălina, Suci Ana-Maria, Banu Raluca, David Laurențiu, Ghițulan Ramona, Ighian Alina, Bara Mihaela, Mătieș Ana-Maria, Roșianu Romulus, Bozan Anca și Dușa Daniela. Autorul le mulțumește și pe această cale.

² L. Eyraud, *Mondialisation et Inégalités*, „Contribution au Séminaire du G-20”, Sydney, 27–28 Mai 2002, http://www.minefi.gouv.fr/tresor/etudes/mondialisation_inegal_francais.pdf

Fără îndoială, este posibil ca locuitorii din zonă să fie și ei purtători de opinii paradoxale și să adopte atitudini neunitare.

În lucrarea de față, un prim paragraf este consacrat unor repere geografice și istorice pentru comuna Roșia Montană. Sunt inserate apoi unele aspecte mai mult sau mai puțin cunoscute de către publicul larg, aspecte care descriu etapele, obiectivele și beneficiile estimate ale proiectului RMGC, precum și o serie de reacții instituționale la elementele de risc, sau considerate de risc, pe care proiectul le implică. Aceste reacții sunt de cele mai multe ori tranșante în concluziile lor (proiectul trebuie stopat!) și am menționa în acest sens poziția organizației internaționale de mediu *Greenpeace*, poziția *Academiei Române* și poziția *Patriarhiei Române*.

Plecând de la ipoteza că atât obiectivele proiectului RMGC, cât și criticile vehemente la adresa acestora (și mai ales la adresa implicațiilor lor pe termen mediu și lung) sunt deopotrivă gestionate de intenții oneste, descoperim că ne aflăm în fața unei realități deosebit de complexe, în fața căreia sociologul se poate simți, în primele momente, cu totul derutat.

Poate acesta este și unul din motivele pentru care complexul de probleme de la Roșia Montană nu a fost abordat din perspectivă sociologică la nivelul la care ar fi meritat. Și încercările noastre sunt mai degrabă de tatonare a terenului complex, cu o dinamică aparte, pe care realitatea socială din Roșia Montană ne invită să-l explorăm. Acest fapt, încercarea, și acest tip de demers, tatonarea, se reflectă din plin în cel de al treilea paragraf al lucrării – paragraf rezervat prezentării unor opinii ale locuitorilor din Corna-Bunta (două așezări vecine din comuna Roșia Montană) în legătură cu proiectul RMGC.

În zona Corna-Bunta, zonă denumită pe parcursul lucrării și complexul rural Corna-Bunta, se va ridica iazul de decantare necesar procesului specific de extragere a minereului. Satul Corna, cel puțin, va dispărea de pe hartă. În aceste condiții, sarcina sociologului este deopotrivă una specifică meseriei sale și una cu implicații în susținerea memoriei istorice.

În investigațiile de la Corna-Bunta am utilizat două instrumente specifice pentru două perspective metodologice distincte: ghidul de interviu (specific metodologiei calitativiste) și chestionarul (definitoriu pentru perspectiva cantitativistă și anchetă). Primul dintre instrumente a fost necesar pentru „forarea” în spații tematice mai largi, în timp ce prin chestionar s-a urmărit identificarea distribuirii unor opinii, reprezentări, atitudini și comportamente la nivel comunitar.

Datele prezentate acoperă următoarele secvențe tematice: 1) cunoașterea de către locuitorii din Corna-Bunta a proiectelor și intențiilor RMGC și a reacțiilor la dispariția satului Corna; 2) participarea la reuniunile RMGC și pozițiile susținute în acest context; 3) motivații ale acordului față de proiectul RMGC; 4) reprezentări asupra schimbărilor produse la nivel individual sau comunitar ca urmare a prezenței RMGC în zonă; 5) reprezentări legate de existența sau inexistența alternativelor la proiectul RMGC; 6) modul în care locuitorii din Corna-Bunta își fixează viitorul în proiecte reînnoite sau nu după sosirea în zonă a RMGC, ca și opțiunile pentru noile rezidențe în cazul celor care au hotărât că vor deja să plece.

În investigațiile realizate de noi în luna noiembrie 2003, șase locuitori din complexul rural Corna-Bunta au răspuns întrebărilor din ghidul de interviu și 77 au participat la anchetă. Eșantionul, datorită condițiilor concrete în care s-au realizat investigațiile, este oarecum afectat de prezența superioară numeric a femeilor, mai ușor de găsit în gospodărie în intervalul de o zi consacrat anchetei pe bază de chestionar. Rezultatele anchetei mai ales trebuie privite cu oarecare prudență, fără a neglija însă faptul că femeia joacă totuși un rol important în gospodăriile din zonă și în deciziile care se iau la acest nivel, aspect relevant pentru cadrul în care opiniile în legătură cu și atitudinile față de proiectul RMGC se structurează.

2. ROȘIA MONTANĂ – REPERE GEOGRAFICE ȘI ISTORICE

Comuna Roșia Montană este situată în partea de nord-est a Munților Metaliferi și a poligonului aurifer care se întinde de la Caraci (județul Hunedoara) la Baia de Arieș și Zlatna (județul Alba), în apropierea orașelor Abrud și Câmpeni.

În componența comunei intră 16 sate răspândite pe o suprafață de 5168 hectare: Corna, Bunta, Dăroaia, Gura Roșia, Coasta Henții, Curături, Cărpiniș, Soal, Vârtop, Gârda Bărbulești, Iacobești, Ignățești, Bălmoșești, Țarina, Blidești și Roșia Montană – centrul administrativ. Populația numără în jur de 5000 de locuitori, ocupația principală (de care se leagă principala sursă de venit) fiind încă mineritul.

Vechimea mineritului la Roșia Montană, remarcău Sântimbrea și Bedelea în lucrarea lor din 2002, „se pierde în cenușiul epocii fierului, când scito-agatârșii și geto-dacii, primii locuitori ai acestor meleaguri, extrăgeau aurul și argintul din aluviunile râurilor Mureș și Arieș” și foarte probabil că, dată fiind geomorfologia terenului, forma și poziția zăcămintului, distribuția aurului pe verticală, concentrațiile cele mai mari fiind aproape de suprafață, extragerea aurului se făcea încă de atunci și din zăcămint. Peste tot în bazinul Roșia Montană, unde sunt prezente mineralizațiile aurifere, întâlnim însă lucrări datând cu pregnanță din epoca romană³. Aceste lucrări nu sunt numai rezultat direct al extracției minereului, ci și fortificații sau căi de comunicații strâns legate de această activitate, unele dintre ele așteptând încă să fie descoperite⁴.

Cele mai spectaculoase descoperiri s-au făcut între anii 1786–1855 când au fost găsite în minele de aur de la Roșia Montană *tăblițele cerate*, vestigii deosebit de importante pentru cunoașterea vieții cotidiene și a organizării social-juridice a minerilor antici.

³ A. Sântimbrea, H. Bedelea, *Roșia Montană – Alburnus Maior. Cetatea de scaun a aurului românesc*, Alba Iulia, Edit. Altip, 2000.

⁴ V. Moga, *Din nou despre prezența romană în regiunea auriferă a Daciei*, „Patrimonium Apulense III” – Anuar de Arheologie, istorie, cultură, etnografie, muzeologie, conservare, restaurare, III, Alba Iulia, Edit. Altip, 2003, p. 16–24.

Descoperirile de vestigii romane continuă încă, mai ales prin lucrările proiectului *Alburnus Maior*, coordonat de Muzeul Național de Istorie a României și susținut financiar de compania Roșia Montana Gold Corporation⁵.

După retragerea romanilor din Dacia (271–275 p. Chr.), activitatea minieră a continuat cu intensități diferite, mineritul fiind ocupația de bază a populației băștinașe. Dar, se presupune, dat fiind faptul că regiunea a fost cutreierată de popoare dornice de îmbogățire, pentru a putea rezista împotriva invadatorilor, locuitorii s-au retras în munți. Astfel s-ar explica de ce trec aproape zece secole fără o informație cât de cât certă despre mineritul de aici.

Începând cu secolele XVI–XVII, se realizează o serie de inovații importante la instalațiile de *șteampuri*, introducându-se roata hidraulică, după modelul morilor cu apă, progrese deosebite în tehnica minieră producându-se din momentul în care se trece la utilizarea prafului de pușcă, în secolul al XVI-lea.

Până la începutul secolului al XVIII-lea, mineritul a fost practicat la Roșia Montană numai de către asociații particulare. Camera imperială hotărăște în 1789 ca statul să se implice în finanțarea și executarea de noi galerii, exploatarea aurului urmând să se facă de către asociațiile particulare. Implicarea statului se va amplifica în secolul al XIX-lea.

Mineritul din Roșia Montană a fost prezent în 1899 la Expoziția mondială de la Paris cu 12 planșe ilustrând mina statului și o colecție de flori de mină cu aur „ce a făcut vâlvă printre organizatori și vizitatori”⁶.

Exploatarea Sfânta Crucea din Orlea se reorganizează în anul 1933 în baza legii minelor din 1924, sub numele Minele Statului din Roșia Montană. Extracția minereului în paralel de către asociațiile particulare și stat continuă până în anul 1948, când zăcămintul trece numai în proprietatea statului, înființându-se *Întreprinderea Minieră Roșia Montană*, care activează și în prezent, dar sub umbra sumbră a posibilității de a fi închisă. În incinta exploatării miniere s-a amenajat în 1981 muzeul mineritului.

Toți cercetătorii, în studiile și proiectele lor, remarcă Sintimbrean și Bedeleanu, nu au pus niciodată problema strămutării localității: „Realitatea a confirmat că se pot extrage substanțe minerale utile din zăcămint fără să pericliteze securitatea construcțiilor edilitar-gospodărești. Pentru aceasta trebuie să ținem cont de bunul simț tehnologic. Nu trebuie gândite megalomanii privind capacitățile de producție care vor duce nemijlocit la distrugerea localității, dezastre economico-sociale și ecologice. Astfel, de exemplu, avem multe în țară și chiar în regiune. Resursele minerale fiind epuizabile, trebuie bine chibzuite pentru a crea prosperitatea zonei pe o perioadă îndelungată”⁷.

⁵ *Alburnus Maior*, I. P. Damian (coord.), București, Edit. Cimec, 2003. A se vedea și site-ul <http://www.mnir.ro/temp/rosia/rosia.html>

⁶ A. Sintimbrean, H. Bedeleanu, *op. cit.*, p. 25.

⁷ *Ibidem*, p. 22.

Proiectul companiei Roșia Montană Gold Corporation este unul care vine să contrazică sub toate aspectele aceste observații de bun simț.

3. PROIECTUL COMPANIEI ROȘIA MONTANĂ GOLD CORPORATION

3.1. INFORMAȚII GENERALE DESPRE RMGC ȘI PROIECT

Societatea comercială Roșia Montană Gold Corporation S.A. (RMGC), citim într-un document de prezentare din toamna anului 2002⁸, este o societate mixtă între Compania Națională a Cuprului, Aurului și Fierului – Minvest S.A. Deva (19,3%), Gabriel Resources Limited din Canada (80%) și acționari minoritari (0,7%). În acord cu licența asupra concesiunii de explorare, având data de 21 decembrie 1998, *Agenția Națională pentru Resurse Minerale* a emis o licență de exploatare către Minvest, ca titular, și către RMGC, în calitate de societate afiliată. În octombrie 2000, titularizarea licenței a fost transferată de la Minvest la RMGC, astfel încât RMGC este în prezent titular, iar Minvest este societate afiliată. Licența are un termen inițial de 20 de ani și se poate reînnoi pentru perioade succesive de câte 5 ani.

Societatea RMGC propune un proiect pentru realizarea unei exploatare miniere a minereului de aur și argint în localitatea Roșia Montană, aceasta investiție constând „nu numai din mina propriu-zisă, ci și din activități curente de explorare la nivel regional și local, asistență acordată închiderii exploatare miniere actuale subvenționată de stat, activități de relocare sau strămutare a populației, activități privind patrimoniul cultural (prospecțiuni arheologice, evaluări, catalogare și conservare artefacte semnificative), activități privind diminuarea impactului activităților istorice asupra mediului, precum și activități în sprijinul unor eforturi de dezvoltare locală și regională”⁹.

Proiectul a început în 1997 prin activități de proiectare și explorare, derulate până spre sfârșitul anului 2003, urmând începerea construcției propriu-zise, care implică o investiție de capital de aproximativ 350–400 milioane USD. Exploatarea este planificată să înceapă în anul 2005 și, pe baza rezervelor de minereu aprobate, să continue pe o perioadă de 17 ani, timp în care se estimează identificarea de noi rezerve, pe măsura executării unor foraje de explorare suplimentare. Se estimează că activitățile din cadrul proiectului vor avea o durată de cel puțin 25 de ani. După încetarea activităților va urma *faza de închidere* cu o durată de câțiva ani, pe parcursul căreia vor fi efectuate activități de monitorizare și supraveghere a calității mediului.

Beneficiile anticipate pentru perioada celor 7 ani ai etapei de pre-construcție (1996–2003) s-a prevăzut să includă: 1) crearea de locuri de muncă, de la 200 la 550 de posturi (o parte din acestea cu caracter sezonier); 2) cheltuirea a peste 50 de

⁸ *** *Roșia Montană Project. Project Description*, Roșia Montană, september 30, 2002.

⁹ *Ibidem*.

milioane USD pentru activități de explorare, studii de preferezabilitate și fezabilitate, precum și lucrări ingineresti; 3) cheltuieli curente de capital variind între 125–150 de milioane USD; 4) crearea indirectă de locuri de muncă (aproximativ 2 până la 3 locuri de muncă create pentru fiecare post din faza de pre-construcție, totalizând 400 până la 600 de locuri de muncă); 5) programe de pregătire profesională pentru populația locală; 6) activități de explorare menite să cuantifice și să crească gradul de cunoaștere a resurselor geologice din regiune; 7) activități de planificare a dezvoltării comunitare și utilizării terenului; 8) program de conservare arheologică și a monumentelor istorice, menit să devină cel mai amplu efort din punct de vedere al resurselor culturale din România, în momentul actual.

O evaluare a acestei etape și a beneficiilor ei, credem noi, ar trebui făcută atât din interiorul RGCM, cât mai ales din afara ei.

Beneficiile anticipate pentru perioada de 18 până la 24 de luni ale perioadei de construcție (2004–2005) sunt prevăzute să includă: 1) crearea a aproximativ 2000 de locuri de muncă în perioada de construcție; 2) angajarea suplimentară a forței de muncă locale, ceea ce ar implica și restructurarea exploatărilor miniere ale Minvest (existente deja), restructurare în urma căreia mulți muncitori vor participa la activitățile de închidere temporară și permanentă, în vederea pregătirii zonelor respective pentru o nouă exploatare; 3) încheierea de contracte cu o diversitate de firme locale și regionale, în vederea aprovizionării cu materiale, carburanți, lubrifianți, service de echipamente, servicii de construcție și servicii de gestionare a deșeurilor; 4) crearea indirectă de locuri de muncă (aproximativ 3 locuri de muncă create pentru fiecare post din faza de construcție, totalizând aproximativ 6000 de locuri de muncă, în regiune), incluzând activități în sprijinul construcțiilor miniere, hoteluri, restaurante, furnizori de materiale de construcție, servicii financiare, aprovizionare cu carburanți și multe alte tipuri de servicii; 5) cheltuieli de capital variind de la 350 la 400 de milioane USD.

Se estimează că beneficiile obținute pe parcursul celor 17 ani ai *perioadei operaționale* (începând cu anul 2005) vor include: 1) angajarea lucrătorilor locali într-o mină și o uzină moderne, care utilizează tehnologii miniere de ultimă oră (aproximativ 500 de locuri de muncă), neincluzându-le pe acelea create indirect, în cadrul comunității, ca rezultat al aplicării proiectului; 2) angajarea suplimentară a lucrătorilor locali, în funcție de restructurarea exploatărilor miniere existente deja; 3) crearea indirectă de locuri de muncă suplimentare pe plan local (aproximativ 5 până la 7 locuri de muncă create pentru fiecare post din mină totalizând aproximativ 3000 de locuri de muncă), în sectoare cum ar fi cel hotelier, restaurante, stații de carburanți, magazine, servicii de întreținere, servicii bancare și multe alte tipuri de servicii; 4) cheltuieli curente de capital variind de la 125 până la 170 de milioane USD; 5) programe educaționale (pregătire în domeniul mineritului, cum ar fi operarea și întreținerea echipamentului mobil și a altor utilaje, tehnologii informaționale, sisteme de măsură și control, sisteme de automatizare); 6) încheierea unor contracte cu firmele locale, privind repararea de vehicule,

vulcanizare, și întreținerea clădirilor, aprovizionarea cu carburanți/lubrifianți, aprovizionare cu piatră de var și reactivi, aprovizionare cu piese de schimb, service pentru echipamente, servicii pentru birotică, managementul deșeurilor (reciclare și reutilizare), alimentație publică, și multe alte tipuri de servicii; 7) îmbunătățirea condițiilor sociale generale prin intermediul taxelor și impozitelor; 8) creșterea potențială a valorii proprietăților; 9) creșterea potențială a veniturilor din impozite pentru comunitățile locale; 10) îmbunătățiri aduse condițiilor locale de mediu, prin măsuri de atenuare a impactului de mediu existent sau produs de lucrări anterioare, mai ales în ceea ce privește calitatea apei; 11) reducerea descărcărilor de agenți poluanți în râul Arieș și în cursurile de apă din aval, incluzând bazinul Dunării.

Se estimează că totalul forței de muncă pentru realizarea obiectivelor proiectului va atinge, la vârf, aproximativ 2000 de persoane.

Nu putem invoca aici și acum prea multe detalii tehnice. Existența unui iaz de decantare este oricum necesară în orice exploatare minieră de acest tip. Problema iazului de decantare are însă o importanță deosebită și din perspectiva investigațiilor noastre, investigații realizate în complexul rural Corna-Bunta, complex care ar urma să dispară în cea mai mare parte pentru a face loc unei asemenea construcții.

Amplasamentul sistemului iazului de decantare, susțin autorii proiectului, a fost selectat din mai multe variante, „luând în considerare o gamă largă de aspecte de natură tehnică, socială, economică și de mediu”¹⁰.

Obiectivele Proiectului Roșia Montană după încetarea activităților esențiale legate de extragerea minereului de aur includ următoarele: 1) continuarea protejării sănătății și siguranței publice după închiderea minei; 2) reducerea sau eliminarea impacturilor pe termen lung asupra mediului; 3) reabilitarea cât mai curând posibil a terenului afectat și reintroducerea sa în circuitul economic; 4) minimizarea pe cât posibil a extinderii suprafeței carierelor; 5) stabilirea unei garanții bancare care să asigure finanțarea planului și activităților de închidere a minei.

După cum se poate observa, proiectul RMGC pare să fie unul extrem de riguros din perspectiva anticipării consecințelor pe termen mediu și lung, ca și din punctul de vedere a măsurilor de eliminare a efectelor negative anticipate. Cu toate acestea, opoziția la acest proiect depășește, în amploare și consecvență, aria instituțională și publică de susținere.

3.2. REACȚII INSTITUȚIONALE LA PROIECTUL RMGC

Greenpeace a organizat și susținut campanii ample împotriva proiectului minier din Roșia Montană, invocând în general următoarele motive: 1. *Folosirea cianurii*. Organizația recunoaște că RMGC intenționează să aplice cele mai noi și bune tehnologii pentru controlul cianurii. Dar, din punctul de vedere al organizației, substanțele toxice nu pot fi controlate în mod adecvat, așa că trebuie eliminate, iar pentru că, din păcate, se pare că nu există o alternativă pentru a extrage aurul din minereuri cu o concentrație scăzută de aur, singura soluție ar fi să

¹⁰ *Ibidem*.

nu se extragă acest aur; 2. *Mărimea proiectului*. Greenpeace consideră că proiectul este pur și simplu prea mare pentru a garanta o funcționare sigură; 3. *Distrugerea peisajului*. Proiectul RMGC se va întinde pe o suprafață de aproximativ 6.000 de hectare, în prima fază, și pe mai mult de 10.000 de hectare, atunci când va fi inclusă și localitatea Bucium, ceea ce înseamnă că pentru o tonă de aur se vor distruge aproximativ 20 hectare de teren și mai mult de 1.000.000 tone de deșeuri vor fi produse; 4. *Strămutarea a aproximativ 2.000 de oameni*. Este evident faptul că sunt oameni în Roșia Montană și Corna care nu vor să se mute. Nu este important dacă este vorba despre majoritatea locuitorilor, jumătate dintre ei sau o minoritate; 5. *Vechile situri arheologice dace și romane*. Această zonă a fost protejată până în 1977, fiind considerată Patrimoniu Universal UNESCO. Din păcate, Nicolae Ceaușescu a început să distrugă unele părți din ea și astfel și-a pierdut statutul de zonă protejată; 6. *Proiectul va reprezenta un impediment în calea aderării României la Uniunea Europeană*. Mai ales evaluarea impactului asupra mediului, procedurile consultărilor publice și utilizarea cianurii nu sunt în conformitate cu legislația Uniunii Europene. Se cere RMGC, precum și autorităților românești și guvernului, să aplice doar legislația UE în cazul acestui proiect, fiind evident că după aderarea României la Uniunea Europeană, exploatarea RMGC trebuie să fie în deplină conformitate cu legislația UE, altfel va trebui închisă; 7. *Aurul ca materie primă*. Producția de aur nu mai este absolut necesară din moment ce există depozite uriașe de aur în toate băncile naționale din lume. Rezervele de aur existente sunt suficiente pentru următoarele câteva sute de ani (fie pentru uz tehnic, fie pentru bijuterii); 8. *Conform RMGC, nu vor exista emisii din iazul de decantare, doar emisii de ape tratate*. Luând în considerare faptul că iazul este deschis și că precipitațiile sunt mai mari decât evaporarea naturală, Greenpeace pune sub semnul întrebării acest fapt; 9. *Proiectul a fost creat pentru a avea o durată de viață de numai 15 ani*. Deoarece se presupune că această companie va părăsi regiunea după terminarea activității, acest proiect nu poate contribui la dezvoltarea economică durabilă a regiunii; 10. *Protecția naturii*. Încă nu există o evaluare completă a tuturor speciilor de floră și faună din zona afectată de proiect. În Roșia Montană și împrejurimi există specii care se află pe așa numita *listă roșie* a speciilor protejate¹¹.

În legătură cu proiectul RMGC s-a pronunțat și *Academia Română*.

Academia Română reține mai întâi faptul că, din datele furnizate de RMGC, rezultă că se urmărește o exploatare de mare extindere la suprafață, care implică decopertarea totală a zonei respective, strămutarea a aproximativ 2.000 de persoane, respectiv a 800 de locuințe (740 case individuale și 138 apartamente), a 8 biserici, 9 cimitire, școli etc. și distrugerea unor importante vestigii istorice, deci aproape 3.000 ha condamnate la deșertificare sau transformare în iazuri cu înaltă încărcătură toxică, scop în care societatea a solicitat concesiunea a 2.120 ha în vatra localității Roșia Montană și 800 ha în comuna Bucium.

¹¹ A se vedea și site-urile http://www.greenpeace.ro/campaigns/story/story_53.html
http://www.greenpeace.ro/medianet/story/story_71.html

Ținând seama de amploarea activităților ce se vor desfășura, remarcă reprezentanții Academiei Române, sunt ușor de prevăzut consecințe grave asupra mediului înconjurător, între care se menționează: 1) pădurile, pe o suprafață extinsă vor fi înlăturate, prin tăieri rase, ceea ce va imprima zonei un pronunțat caracter de deșertificare; 2) în condițiile de relief accidentat, depozitarea cantităților impresionante de rocă dislocată creează pericolul alunecării acestor halde – adevărate avalanșe de steril – care distrug totul în calea lor (păduri, construcții), după cum a arătat experiența din Munții Călimani referitoare la exploatarea la suprafață a sulfului; 3) va exista un permanent pericol al poluării cu cianuri a apelor din râuri și a celor freatice; 4) influențele directe negative asupra cadrului natural și asupra vieții, menționate mai sus, vor fi agravate de influențe indirecte, respectiv de acele influențe negative care se manifestă într-un lung șir de conexiuni ale structurilor biologice și proceselor circulației materiei și fluxului energiei; 5) proiectarea și instalarea unui obiectiv economic de o asemenea amploare într-o zonă intens populată reprezintă o nesocotire a celor mai elementare criterii de protecție și conservare a naturii, tehnologiile preconizate de Societatea Comercială Roșia Montană Gold Corporation, care au la bază utilizarea cianurilor pentru solubilizarea minereului și extragerea aurului, neaplicându-se nicăieri în lume în zonele cu o densitate apreciabilă a populației umane.

Zona care va fi afectată prin lucrările preconizate, rețin și membrii Academiei Române, este neîndoiește de o marcantă importanță arheologică.

Academia Română apreciază până la un punct eforturile arheologilor și ale companiei în cadrul proiectului *Alburnus Maior*. Dar, constată această instituție, cu toată munca asiduă a arheologilor, efectuată pe baza sprijinului financiar al lui RMGC, cu toate bunele rezultate obținute, raportând suprafețele cercetate deja la întreaga suprafață de mii de hectare care va fi afectată de operațiunile preconizate, ea rămâne infimă. Cercetarea arheologică trebuie să aibă în vedere *întreaga* suprafață amenințată de distrugere, ea trebuie continuată acolo unde ar exista cea mai vagă supoziție a existenței unor vestigii nedescoperite, iar mai ales descărcările de sarcini arheologice nu trebuie date decât după ce există certitudinea inexistenței unor sau altor vestigii și *numai pentru suprafața efectiv și corect cercetată*.

Presupunând că RMGC va finaliza în 12–16 ani exploatarea pentru care solicită concesiunea, Academia Română consideră că sunt de subliniat următoarele: 1) verificarea printr-o expertiză autorizată și independentă a volumului de rezerve auro-argintifere apreciat de RMGC; 2) revizuirea și completarea exhaustivă a studiului de fezabilitate pe care RMGC trebuie, conform uzanțelor în vigoare, să-l prezinte, evidențiind posibilitatea și modalitatea de realizare a exploatării, fluxurile financiare (sursele de investiții și recuperare ale lor), asigurarea spațiilor desfacerii produselor și finanțarea reabilitării ecologice a factorilor de mediu sub toate aspectele.

La final, poziția Academiei Române este cât se poate de tranșantă: „Ținând seama de consecințele distrugătoare pentru mediu și amenințătoare pentru colectivitățile umane, ca și de aspectele arheologice și istorice, Academia Română,

care exprimă pozițiile celor mai de seamă oameni de știință și de cultură ai țării, solicită factorilor responsabili ai destinului României să împiedice realizarea acestui proiect”¹².

Împotriva proiectului s-a declarat și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: „Având în vedere, pe de o parte, temeiul biblic potrivit căruia pământul este creația lui Dumnezeu, iar pe de altă parte că proiectul minier al corporației canadiene RMGC urmează să desfigureze atât ecologic, cât și uman zona Roșia Montană și, prin extensie, întreaga regiune a Munților Apuseni, luând în considerare faptul că proiectul minier Roșia Montană vizează strămutarea bisericilor și a cimitirelor din zonă, ceea ce este inadmisibil din punct de vedere al cultului și tradițiilor ortodoxe, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se pronunță împotriva realizării proiectului *Roșia Montană Gold Corporation* și speră ca această zonă să rămână intactă în sfințenia, puritatea și frumusețea ei”¹³.

Oricum, între proiectul RGCM și opoziția, mai mult sau puțin instituționalizată, la acest proiect se află locuitorii din satele roșiene, cu atitudinile și opiniile lor, cu un anumit nivel de cunoaștere pe care opiniile și atitudinile se fondează, unii decizi să rămână, alții pe punctul de a pleca spre localități și zone mai mult sau mai puțin îndepărtate, dar mai apropiate oricum de aspirațiile lor.

4. REPREZENTĂRI ȘI ATITUDINI ALE LOCUITORILOR DIN CORNA-BUNTA (ROȘIA MONTANĂ) ÎN LEGĂTURĂ CU PROIECTUL RMGC

Prin ghidul de interviu, ne-am propus să identificăm, între altele, modul în care cei intervievați își reprezintă propriul nivel de cunoaștere în legătură cu proiectul RMGC.

Cei intervievați declarau în general că ei *cunosc* intențiile companiei RMGC (*Goldul*, în varianta în care s-a încetățenit în aceste locuri), principalele surse de informare fiind „comunicatele de presă” și „adunările comunitare” (B. G., f, 50 ani; D. A., m, 81 de ani) sau simplul fapt că sunt angajați la această societate (C. D., m, 26 ani).

În ceea ce privește *nivelul cunoașterii*, unele date s-au obținut din anchetă, remarcându-se faptul că 72,7% dintre respondenți declarau că ei „cred că știu totul” sau „știu unele lucruri”, în timp ce 26% declarau că „nu știu aproape nimic” în legătură cu proiectul RMGC.

Prin anchetă, s-a constatat, de asemenea, faptul că 67,5% dintre respondenți considerau ca adevărată informația conform căreia „satul Corna va dispărea de pe hartă”. La nivelul lotului nostru, *atitudinile* față de acest fapt erau diferite, după cum se poate observa și în *tabelul 1*.

¹² Se poate vedea și site-ul http://media.ici.ro/academia/com2003/pag_com03_0304_1.html

¹³ A se vedea și site-ul <http://www.patriarhia.ro/hotararisinod.html>

Ancheta a vizat și nivelul de participare la reuniunile organizate de RMGC. Declarau că da, au participat, 42,9% dintre respondenți, 12 (15,6%) precizând că au luat cuvântul în cadrul acestor reuniuni. Cei 12 au exprimat cu precădere puncte de vedere mai mult sau mai puțin, direct sau indirect, ostile proiectului RMGC, susținând „ideea continuării existenței satului actual”, întrebând de ce RMGC nu este o firmă „de-a noastră” sau susținând ferm: „Noi nu plecăm de aici nici morți”, „Nu plecăm pentru ca aurul să rămână în țară, suntem și așa săraci”. S-au formulat cereri exprese de genul „să se rezolve problema din zonă, nu doar să își ia profitul și să plece”. Alte probleme ridicate priveau „despăgubirea firmelor, a societăților comerciale” și faptul că „unele proprietăți sunt supraevaluate” sau „problema strămutărilor și a banilor” cuveniți celor strămutați.

Tabelul 1

Atitudini față de ideea proiectului RMGC
de a construi un iaz de decantare pe vatra satului Corna

Răspunsuri	Frecvențe	%
Sunt de acord, fără nici o părere de rău, cu ideea proiectului	7	9,1
Sunt de acord, dar îmi pare foarte rău	26	33,8
Nu sunt de acord	20	26,0
Alt răspuns	5	6,5
Nu este cazul (nu știe ce se va întâmpla cu satul)	17	22,1
NS/NR	2	2,6
Total	77	100,0

La fel de mult ca și aria acestor critici sau observații, important este și spațiul acordului față de proiectul RMGC.

Spațiul acordului locuitorilor din Corna-Bunta față de proiectul RMGC a fost aprofundat în interviuri, în încercarea de a pătrunde și în universul motivațiilor. Astfel, s-a putut reține că acordul față de proiect este susținut de locurile de muncă de care ar putea beneficia tinerii (B. G., f., 50 ani) sau este determinat de vârstă: „Eu sunt de acord cu ei. Am dat deja terenuri și urmează să le mai vând. Eu nu mai pot lucra și oricum trebuie să plecăm de aici. Cred că compania nu mai dă înapoi, au pus la bătaie prea mulți bani până acum” (D. A., m., 81 de ani, pensionar). Se considera chiar că venirea RGCM ar fi fost oportună cu mai mulți ani în urmă: „Era bine dacă venea acum 10 ani. Nu îmi pierdeam timpul aici în Deal” (J. S., f., 36 de ani).

Prezența RMGC în zonă nu mai este deloc nouă, așa cum s-a putut vedea și din scurta prezentare făcută societății într-un paragraf anterior. O serie de schimbări este probabil să se fi produs la nivel individual sau comunitar și acest lucru poate fi relevat, într-o anumită măsură, și prin reprezentările locuitorilor asupra elementelor ce dau conținut unor coordonate fundamentale ale schimbării în general: 1) schimbări în nivelul de trai, 2) schimbări în nivelul de informare a locuitorilor și 3) schimbări la nivelul relațiilor dintre locuitori.

În cercetarea calitativă (prin interviuri) răspunsurile confirmă de cele mai multe ori schimbări în nivelul de trai: „Lumea are mai multe mașini de lux, sunt locuri de muncă și pentru femei și se primesc salarii bune. Lucrează și fiul meu la Companie ca șofer”(B. G., f., 50 ani); „Cei care au lucrat pentru Companie au primit salarii bune (D. A., m., 81 de ani); „La mulți oameni li s-a schimbat nivelul de trai. Mulți au fost angajați de companie și au primit salarii foarte bune” (J. S., f., 36 de ani).

Cineva remarcă totuși faptul că „nu s-a schimbat prea mult nivelul de trai”, fiind angajați doar cei care „au vrut ei”. Totuși, susține același interviuat: „Cine a lucrat, a luat bani frumoși. Și soția mea a lucrat câteva luni la ei” (N. A., m., 35 de ani).

Pe coordonatele interesului pentru informare, sunt de reținut o serie de reprezentări care trimit la creșterea acestuia: „Oamenii sunt mult mai interesați de ceea ce se întâmplă în sat, în comună” (B. G., f., 50 ani); „Oamenii sunt mai interesați. Apar și pe internet informații despre zonă” (C. D., m., 26 ani); „Oamenii se informează, primarul ne informează, preotul din sat la fel. Locuitorii sunt interesați de ce se întâmplă aici și în țară” (D. A., m., 81 de ani); „Oamenii sunt foarte interesați asupra lucrărilor Companiei” (C. E., f., 64 de ani). Și să reținem și această nuanță: „Oamenii sunt interesați de ce se întâmplă în zonă și mai ales de ce i se întâmplă fiecăruia” (J. S., f., 36 de ani).

Într-o comunicare susținută în 2003, A. Sicoe-Chira remarca, împreună cu autorul acestui studiu, faptul că locuitorii mai preocupați de consumul informației media erau mai preocupați și de problemele locale generate de prezența companiei RMGC¹⁴. Investigațiile care au stat la baza comunicării fuseseră realizate în comuna Bucium, o comună aflată și ea în perimetrul concesionat de RMGC.

Schimbări mai profunde sunt percepute de către unii locuitori din Corna-Bunta la nivelul relațiilor intracomunitare, marcând în primul o falie la nivel comunitar: „Parcă s-a instalat o ruptură între cei pentru Gold și cei contra Gold” (B. G., f., 50 ani); „Cei care au acceptat propunerile companiei și au plecat au fost văzuți cu dușmănie de ceilalți. Și acum mai sunt asemenea păreri din partea celor care nu vreau să plece” (J. S., f., 36 de ani). Însă *fondul* unor relații mai vechi nu pare întru totul afectat dacă este să reținem acest răspuns: „Relațiile dintre oameni cred că sunt aceleași. Cei care au fost dușmani, așa au rămas, iar prietenii la fel” (N., m., 35 de ani).

În ceea ce privește schimbările aduse în sat de către prezența RMGC, în anchetă 49,4% declarau că nu s-a schimbat nimic în nivelul de trai (48,1% spuneau că s-a schimbat ceva la acest capitol), 53,2% considerau că nu s-a schimbat nimic în nivelul de informare a locuitorilor în timp ce 70,1% apreciau că s-au schimbat relațiile dintre oameni.

¹⁴ A. Sicoe-Chira, M. Pascaru, *Consumul de informație media și comunicarea interpersonală. Investigații în comuna Bucium, Județul Alba*, „Lucrările științifice ale simpozionului internațional «Universitaria Ropet 2003»”. Științe socio-umane. Filologie, Petroșani, Edit. Universitas, 2003, p. 91–96.

În legătură cu schimbările produse la nivelul relațiilor dintre oameni, 83% apreciau că „oamenii sunt acum mai îndepărtați unii de alții”, 66% remarcând faptul că „au apărut conflicte și divergențe la nivelul familiilor”, iar 59,2% faptul că „au apărut conflicte și divergențe la nivelul satului”.

Atitudinea față de proiectul RMGC ar putea fi marcată și de reprezentările în legătură cu *alternativele posibile* la acest proiect.

În interviuri se susține, direct sau indirect, de cele mai multe ori precaritatea alternativelor: „Nu cred că ar exista și alte alternative pentru că industria ușoară din Abrud nu reușește să acopere nevoile oamenilor din zonă” (B. G., f., 50 ani); „Nu vă pot spune ce s-ar putea face pentru dezvoltarea satului. Așa a fost de sute de ani” (D. A., m., 81 de ani); „Dacă proiectele nu se pun în practică, cred că satul rămâne așa, dar fără oamenii care au plecat deja” (N., m., 35 de ani); „Dacă proiectul nu se va pune în practică oamenii vor rămâne pe loc (cei care n-au vrut să plece) și și-ar vedea de ocupațiile lor. Se aude că zona va fi declarată «zonă» turistică. Ar fi bine că atunci n-ar fi poluare” (J. S., f., 36 de ani); „Nu văd ce alte alternative ar exista, dacă nu se realizează ceea ce vrea Goldul. Nu cred că ar fi posibil să facă zonă turistică aici. Nu s-a interesat nimeni de noi până acum” (C. E., f., 64 de ani).

Slabele posibilități de opțiuni au fost remarcate și de noi într-un studiu rezultat în urma unor investigații asupra șanselor de diversificare în zona din care face parte și complexul rural aflat acum în atenție¹⁵.

Dacă proiectul RMGC nu s-ar pune în practică, apreciau 33 (42,9%) dintre respondenții antrenați în anchetă, ar exista totuși alte alternative de dezvoltare. Spuneau că nu ar exista alte alternative 30 de respondenți (39%). Între alte alternative, cel mai frecvent erau invocate agricultura și creșterea animalelor, agricultura și turismul, mineritul (cum a fost și până acum) și turismul, cu varianta turismul rural. În ceea ce privește mineritul, alternativa ar fi dezvoltarea întreprinderii miniere actuale („Statul să mecanizeze mineritul, aurul este al țării”; „Să se continue exploatarea așa ca și până acum”; „Cum s-a lucrat până acum, se poate munci și de acum înainte”).

O altă întrebare din ghidul de interviu a avut în vedere reprezentarea celor intervievați în legătură cu propriul lor viitor, prin evaluarea măsurii în care proiectele familiale și personale sunt legate de RMGC. Să reținem mai întâi aceste răspunsuri: „Proiectele familiei mele sunt legate de Gold. Vreau să-mi construiesc o altă casă, mai modernă, mai utilată” (B. G., f., 50 ani); „Da. Proiectele familiei au fost legate de cele ale companiei. Ale mele nu sunt legate în mod obligatoriu. Eu am alte obligații ca angajat” (C. D., m., 26 ani); „Și eu vreau să plec. Am negociat cu Compania, am primit o parte din bani și urmează și alte negocieri. Nu cred că mai este loc de întors, oricum va trebui să plece lumea să înceapă lucrările” (D. A.,

¹⁵ M. Pascaru, *Diversitatea și diversificarea în proiectul inter-regional european „Eugenia”*. Contribuții românești, în: *Dezvoltarea regională și integrarea europeană*, București, Edit. Oscar Print, 2003, p. 58–63.

m., 81 de ani); „Noi am vrea să plecăm. Să ne luăm banii. Dacă rămânem în zonă poate vom beneficia de proiectele companiei” (J. S., f., 36 de ani); „Dacă pleacă lumea, plecăm și noi, cu condiția să ne ofere bani destui. Cu pensia nu ne putem descurca în altă parte” (C. E., f., 64 de ani).

În anchetă, aceeași problematică este privită dintr-un alt unghi de vedere, cel al măsurii în care venirea în zonă a RMGC a schimbat planurile de viitor ale locuitorilor zonei.

Mai bine de jumătate din respondenți (55,8%), conform răspunsurilor înregistrate în anchetă, și-au schimbat planurile de viitor. Dintre aceștia, 16 (20,8%) declară că sunt obligați să plece, deși nu și-au dorit acest lucru și 15 (19,5%) că „pot să vândă și să plece în altă parte”, ceea ce nu credeau că „se va întâmpla atât de repede”. Un respondent declara că era pe punctul de a pleca, dar acum și-a găsit de lucru în zonă (A se vedea și *tabelul 2*).

Tabelul 2

Sensuri ale schimbării în proiectele familiale și personale

Răspunsuri	Frecvențe	%
Sunt obligat să plec de aici deși nu am dorit acest lucru	16	20,8
Pot să vând și să plec în alta parte, ceea ce nu credeam că se va întâmpla atât de repede	15	19,5
Aș fi plecat, dar acum am posibilitatea să lucrez aici	1	1,3
Nu este cazul (nu și-au schimbat proiectele)	33	42,9
Alt răspuns	11	14,3
NS/NR	1	1,3
Total	77	100,0

Schimbarea planurilor de viitor, mai ales propensiunea spre părăsirea zonei, poate fi pusă și în legătură cu comportamentul celor care au plecat deja din complexul Corna-Bunta.

Unii dintre locuitorii din Corna-Bunta, la data investigațiilor, își vânduseră deja proprietățile lor și plecaseră în alte localități din țară. În investigația pe bază de interviu, i-am întrebat pe subiecții noștri dacă cei care au procedat astfel au făcut bine sau nu, dacă exemplul lor este unul demn de urmat. Ni s-a răspuns: „Cei care au plecat au făcut bine. Pot fi exemplu pentru restul locuitorilor. Viața lor s-a schimbat în bine, au alt nivel de trai, au alte locuințe și alte posibilități de trai” (B. G., f., 50 ani); „Cei care au plecat au făcut bine. Pot fi un exemplu. Și părinții mei o duc mai bine și sunt mulțumiți că au plecat” (C. D., m., 26 ani); „Cei care au plecat au făcut bine. Am auzit că o duc mai bine. Aici viața e grea, mai ales pentru bătrâni. Plec și eu cât de curând” (D. A., m., 81 de ani); „Fiecare hotărăște pentru el. Eu sunt mulțumit până acum. Depinde de fiecare cum nimerește acolo unde pleacă” (N. A., m., 35 de ani); „A fost bine că au plecat să-și facă altă situație. Pot

fi exemplu și pentru noi. Poate în altă parte viața este mai ușoară” (J. S., f., 36 de ani); „Pentru cei care sunt singuri și bătrâni e bine că pleacă sau au plecat. Pentru cei care sunt tineri și au locuri de muncă aici va fi mai greu să găsească alt loc de muncă. Pot fi exemplu cei care au plecat” (C. E., f., 64 de ani).

Din anchetă a rezultat faptul că locurile preferate pentru plecare gravitau în jurul reședinței județului Alba – municipiul Alba Iulia. Câteva opțiuni erau pentru localități rurale apropiate (Bucium, de pildă), pentru orașe din zonă (Abrud sau Baia de Arieș) sau pentru orașe și zone mai îndepărtate (Arad, Orăștie, Deva, Baia Mare, Iași, Cluj-Napoca, Mediaș, Târgu Mureș). Două persoane declarau că ar pleca din țară, una având o țintă precisă: Spania.

CONCLUZII ȘI DEZBATERI

Perioada în care s-au realizat investigațiile din complexul rural Corna-Bunta (vara și toamna anului 2003) era una în care multe opțiuni ale locuitorilor afectați de proiectul RMGC aveau deja o anumită fermitate: o parte din locuitori plecaseră deja și gospodăriile lor erau dezmembrate de către lucrătorii RMGC, o altă parte vânduseră proprietățile lor, pregătindu-se de plecare. Este adevărat că marea majoritate a locuitorilor complexului erau încă pe locurile lor, dar din discuțiile informale a rezultat că situația de așteptare era susținută și de interesul de a obține compensații cât mai mari pentru proprietățile lor vândute (sau în curs de a fi vândute) companiei RMGC.

În aceste condiții și pe fondul unor informații fără prea multe detalii, dar capabile, se pare, să fundamenteze o decizie pe termen scurt, doar 20 din 56 de respondenți nu erau de acord cu dispariția satului Corna sub iazul de decantare prevăzut în proiectul RMGC. Dintre cei care își declarau acordul, unii susțineau că nu au deloc păreri de rău. Este posibil ca în această categorie să între mai ales cei care aveau deja proiecte legate de plecarea din zonă.

Pentru un număr restrâns, dar poate semnificativ, RMGC a adus schimbări în nivelul de trai, trezind, desigur, invidia și poate, de aici, opoziția altora. Acest lucru se cere aprofundat în eventualitatea continuării investigațiilor.

Să reținem aici și acum ideea unei comunități divizate datorită proiectului RMGC. Impactul divizării comunității este greu de evaluat, dar este foarte posibil ca plecarea unor locuitori să fie grăbită și de deteriorarea climatului comunitar.

Lipsa unor alternative de dezvoltare clare, dar mai ales lipsa unor proiecte alternative, este posibil să întrețină și ea atitudinile favorabile proiectului RMGC.

Și nu în ultimul rând, un motiv de susținere a proiectului RMGC, la data investigațiilor noastre, putea fi exemplul celor care plecaseră deja, „un bun exemplu”, după cum rezultă din răspunsurile celor intervievați.

Foarte probabil, atitudinea favorabilă proiectului RMGC, la nivel comunitar, se va amplifica în timp, chiar dacă nu se va generaliza, în ciuda protestelor intra și extracomunitare sau poate tocmai datorită lor.

În acest sens, o întâmplare petrecută chiar în perioada redactării acestei lucrări (martie 2004) poate fi considerată semnificativă: o studentă care culegea date în vederea elaborării tezei de licență, pe o temă legată de agricultura în zonele miniere, a fost primită cu ostilitate în unele sate din Roșia Montană chiar de către cei care, cu numai doi-trei ani în urmă, primeau cu brațele deschise specialiștii care studiau posibilitățile creării de noi filiere agricole în regiune¹⁶.

Acum oamenii nu mai doreau asociere, nu mai doreau dezvoltarea agriculturii, doreau să plece și ei (sau măcar să fie luați în calcul în acest sens), chiar dacă proiectul nu viza neapărat și relocarea așezărilor lor.

¹⁶ E. Buciuman, M. Pascaru, *Observatoire Inter-regional de Diagnostic et d'Action Territoriale (Eugenia). Tema 3: Dezvoltarea de noi filiere agricole și diversificarea activităților în Munții Apuseni*, raport de cercetare, Alba Iulia, Consiliul Județean Alba, 2003.